

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Kurs: L9HK2G
Nivå: Grundnivå
Termin/år: VT/2022
Handledare: Marianne Pipping Ekström
Examinator: Päivi Palojoki
Kod: VT22-2940-006-L9HK2G

Nyckelord: elevperspektiv, hem- och konsumentkunskap, individualisering, klassrumsklimat, relationer

Abstrakt

Forskningsöversikten undersökte relationell pedagogik i skolsammanhang med fokus på elevers och lärares perspektiv. En generell kunskapslucka uppmärksammades i hur den relationella pedagogiken kunde återspeglas i dagens svenska skola. Forskningsöversikten berörde inte pedagogiken i ett specifikt land eller skolsammanhang, utan en generell sammanställning gjordes för att bredda kunskapen och hur den sedan kunde appliceras i olika sammanhang. För att möjliggöra en generell sammanställning valdes databaser med olika inriktningar att användas såsom Eric- ProQuest, Education Collection ProQuest, Taylor & Francis Online samt EBSCO med olika inriktningar. Resultatet visade att det fanns en stor bredd i användningsområdet för relationell pedagogik, då den existerade i allt från fritidshem till universitetet. Resultatet visade också att pedagogiken främjade lärandet, då relationer skapade möjligheten till en individanpassad undervisning. Avslutningsvis lyfte resultatet betydelsen av stöttning från ledning och kollegor för skapandet av en organisationsform som möjliggjorde ett arbete med relationell pedagogik. Det utmynnade i slutsatser som att den individanpassade undervisningen, på grund av relationell pedagogik, ledde till ett bättre klassrumsklimat där elever kände sig sedda och till ett bättre arbetsklimat för lärarna som kände sig mer trygga i sin arbetsroll. Ytterligare en slutsats var att pedagogiken inte bara främjade lärandet i skolan utan kopplade samman och minskade barriärerna mellan skolan och samhället.

Förord

Vi vill börja med att tacka varandra för ett gott samarbete som lett oss närmare varandra. Vi har inte bara fått en vidgad syn på relationell pedagogik utan även fått vittna om när samarbete fungerar som bäst. Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Marianne Pipping Ekström som både har kommit med goda synpunkter som möjliggjort för ett vidare arbete och intressanta historier om läraryrkets utveckling och komplexitet. Slutligen vill vi tacka vår familj för stöttning som gjort det möjligt för oss att ta tid från annat till skrivande.

Arbetsuppgifter	Procent utfört av Emma/Linnea
Planering av studien	50/50
Litteratursökning	50/50
Datainsamling	50/50
Inledning och bakgrund	50/50
Metod	50/50
Resultat	50/50
Diskussion	50/50

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
2 Syfte	6
2.1 Frågeställningar	6
3 Bakgrund	6
3.1 Didaktikens utveckling	6
3.2 Salutogent ledarskap i skolan	7
3.3 Relationell pedagogik	7
3.4 Hem- och konsumentkunskap	8
3.5 Etiska aspekter i forskning	9
4 Metod	9
4.1 Datainsamling	9
4.1.1 Pilotsökning	10
4.1.2 Sökord	10
4.2 Inklusionskriterier	10
4.3 Exklusionskriterier	11
4.4 Kvalitetsgranskning	11
4.5 Databearbetning	11
5 Resultat	12
5.1 Elevers lärande i relationell pedagogik	12
5.1.1 I klassrummet	12
5.1.2 Elevers syn	14
5.1.3 Utanför skolan	14
5.2 Lärares förutsättningar och egenskaper	14
6 Diskussion	16
6.1 Metoddiskussion	16
6.2 Resultatdiskussion	17
6.2.1 Styrkor och svagheter ur ett elevperspektiv	17
6.2.2 Organisationsform och stöttning för lärare	18
6.2.3 Skolans minsta men största ämne	19
6.3 Slutsatser och implikationer	21
Referenser	22
Bilagor	25
Bilaga 1 Sökhistorik	25
Bilaga 2 Flödesschema Prisma 2009 Flow Diagram	26
Bilaga 3 Bedömningsmall för kvalitetsgranskning av artiklar	27
Bilaga 4 Artikelöversikt	28

1 Inledning

Läraren, framme vid sin kateder eller ute bland eleverna? Ska läraren vara auktoritär eller en kompis? Det finns många föreställningar om hur en lärare ska arbeta och vara bland elever. Vad är det egentligen som främjar lärandet mest? Hur påverkas undervisningen av lärarens relation med eleverna? Det talas om relationell pedagogik och lyfts som en framgångsfaktor i skolan men vad säger forskningen och varför är det inte fler lärare som arbetar utifrån pedagogiken om den är så framgångsfull?

Aaron Antonovsky är grundaren till den salutogena teorin som, bland annat, behandlar frågor om ledarskap och dess komplexitet. Med följande citat visar han på hur teorin kan synliggöras i ett konkret exempel:

[O]m man tänker sig en flod som någon fallit i, så räddar man personen från att drunkna. Detta kan man säga är analogt med hur sjukvården generellt hanterar sjuka. Nästa steg är att man sätter staket runt floden och förhindrar att någon skall falla i. Staketet kan ses som en parallell till Socialstyrelsens rekommendationer och varningstexter. Det salutogena perspektivet innebär att man istället lär individerna att simma, i livets flod. (Antonovsky, Lund 1987, citerad i Hult, u.å.)

Situationen i citatet visar på hur viktigt det är att se helheten samt att arbeta förebyggande för att förhindra negativa situationer. Det salutogena perspektivet i exemplet kan appliceras på skolans värld och visar på vikten av lärare som arbetar för att elever ska ha så mycket kunskap som möjligt, innan de ska kunna klara sig själva i samhället. Som lärare krävs det en större och bredare ämnes- och samhällskunskap för att kunna hjälpa eleverna vidare i sin utveckling, någonting som kan kräva stöd från kollegor och ledning. Med stöd har läraren möjlighet att förbättra och vidmakthålla sin kunskap och i stället fokusera på det viktiga ledarskapet och hur de ska få eleverna till att kunna simma i "livets flod".

Framgång inom all verksamhet som behandlar grupper är ledarskap (Steinberg, 2013). Utan ett tydligt ledarskap handlar i stället ledarens roll om att behandla frågor om ordning och tillsägelser. Vidare finns det många faktorer inom skolan som kan komma att påverka eleven och då även hur eleven ser på läraren, såsom samhällsförändringar, samhällsstrukturer och familjesituation. Som lärare är det viktigt att tänka på de faktorerna i planerandet av undervisningen och även i klassrummet för att på så sätt kunna möta så många elever som möjligt. Samtidigt hamnar läraren i en sits där den slits mellan att se varje elevs enskilda behov och att se till att klassen fungerar som en grupp, något som skulle kunna förhindras med relationell pedagogik.

2 Syfte

Syftet med forskningsöversikten är att sammanställa studier som undersöker relationell pedagogik i skolsammanhang.

2.1 Frågeställningar

1. Hur påverkas elevers lärande av en relationell pedagogik?
2. Vilka egenskaper och förutsättningar krävs av lärare för att kunna arbeta med relationell pedagogik?

3 Bakgrund

I bakgrunden introduceras och presenteras centrala begrepp som är betydelsefulla för att förstå och ta del av resultat och diskussion. En kort redogörelse av didaktikens utveckling ingår här för att synliggöra hur pedagogik har utvecklats samt vad den relationella pedagogiken eventuellt härstammar ifrån. Vidare presenteras den salutogena teorin som, bland annat, lyfter relationellt ledarskap samt ledarskapets betydelse. En kort bakgrund till den relationella pedagogiken och dess begreppsliga betydelse lyfts för att sedan avslutningsvis presentera en kortfattad koppling till ämnet hem- och konsumentkunskap.

3.1 Didaktikens utveckling

Didaktiken har utvecklats mycket från förr till idag (Säljö, 2017). Några läroplansteorier som har fått betydelse för skolan är behaviorismen, kognitivismen, Piagets utvecklingspsykologi och Vygotskijs sociokulturella teori. Författaren menar vidare att under början av 1900-talet präglade behaviorismen skolan och det innebar en tro om att lärandet främjas med operant betingning, som innebär att ett önskat beteende förstärks med belöning. Kognitivismen är en annan teori som präglade skolan vilket innebar “/.../[a]tt människor tar in, bearbetar och kombinerar information. Lärande syftar till att befästa information i långtidsminnet genom *rehearsal* (repetition)” (Säljö, 2017, s. 226). Vidare teori som påverkade skolan i form av att ha en elevcentrerad pedagogik var Piagets utvecklingspsykologi, den innebär att varje elev är utgångspunkt för lärandet för att på så sätt främja ett livslångt lärande. Vygotskijs sociokulturella perspektiv är likt Piagets utvecklingspsykologi, då Säljö (2017) menar att det är viktigt att eleven är i centrum av sitt lärande samt att individen lär sig i interaktion med andra. Lärandet i den sociokulturella teorin främjas genom interaktionen eftersom det en individ inte klarar själv, uppnår den med hjälp av andras stöd som också benämns som den proximala utvecklingszonen. Vygotskijs teori, med sitt fokus på det sociala samspelet, menar Säljö (2017) vidare kan appliceras på vilken pedagogik som helst.

En tolkning, utifrån Säljö (2017), är att skolan har och präglas fortfarande av många olika teorier. Den relationella pedagogiken fokuserar på mellanrummet mellan lärare och elev beskriver Aspelin och Persson (2018), i stället för att fokusera på individers prestationer eller

sociokulturella omständigheter som tidigare teorier berört. Det kan vara svårt att säga när den relationella pedagogiken introducerades, eftersom Ljungblad (2018) förklarar att den berör mänskliga relationer och därmed är flytande. Något som däremot går att säga om den relationella pedagogikens utveckling är att den är högst aktuell i dagens skola, eftersom Skolverket i "Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet" (Lgr11, 2019), betonar vikten av att utbildning ska individanpassas för varje elevs behov och förutsättningar.

3.2 Salutogen ledarskap i skolan

Inom den salutogena teorin framhålls ledarskap som en viktig faktor för att kunna strukturera en god arbetsmiljö (Hult, u.å.). Ledaren behöver vara strukturerad samt visa omtanke för att kunna främja en arbetsmiljö som arbetar effektivt. Om ledaren ser till att arbetsklimatet är intressant genom nyfikenhet kommer medarbetarna i sin tur att prestera bättre tack vare sin egen nyfikenhet. Vidare menar författaren att om teorins ledarskapsperspektiv appliceras på skolmiljö, visas hur viktigt det är att läraren väcker nyfikenhet hos eleverna och ser på sina elever som medarbetare i stället för barn som ska undervisas. Målet med ledarskapet är att se till att medarbetarna kan utveckla sin motivation, kompetens och sitt välmående, även det väl applicerbart på skolan och dess läroplan.

Inom teorin finns det även olika ledarskapsstilar där en av dem är det *relationsorienterade ledarskapet* (Hult, u.å.). Det *relationsorienterade ledarskapet* är grunden i vad som påverkar hälsan på en arbetsplats och fokuset ligger i att utveckla relationer som ger förtroende och har en bra kommunikation där alla inblandade känner sig involverade. Vidare förklaras att andra ledarskapsstilar är den *uppgiftsorienterade* och det *situationsorienterade ledarskapet*. I det *uppgiftsorienterade ledarskapet* ligger fokus på att med tydlighet se till att uppgifter blir gjorda. Det *situationsorienterade ledarskapet* fokuserar i stället på att skapa struktur för olika sammanhang, där det viktigaste är att ledaren är flexibel och kan anpassa sig efter målgruppen. Ett resonemang är att alla tre ledarskapsstilar är viktiga för lärare i dagens samhälle för att kunna bedriva en så utvecklande undervisning som möjligt, där fler elever har möjlighet till att få en mer individualiserad undervisning och därmed även en djupare kunskap.

3.3 Relationell pedagogik

Relationell pedagogik är ett begrepp som sällan används i Sverige (Aspelin & Persson, 2018). Det begrepp som främst används för att benämna relationell pedagogik är relationernas pedagogik. Relationell pedagogik förklaras som ett pedagogiskt tillvägagångssätt som innebär att relationer har en central utgångspunkt i undervisningen, där lärare bygger relationer till eleverna för att främja läroprocesser. Ett annat begrepp för relationell pedagogik och som belyser ett annat perspektiv är relationellt lärarskap som lyfter läraryrkets relationella dimensioner och riktar sig framför allt till lärare och pedagoger i skolpraktiken (Ljungblad, 2018). Författaren menar att färdigheter och förmågor växer fram inom relationer och understryker därmed läraryrkets relationella dimensioner. Båda begreppen härstammar från teorin om att människan är en relationell varelse, och det relationella synsättet utgår från

intersubjektivitetsfilosofin, som innebär att se människor som, i förhållande till den relationella kontexten, öppna varelser (Ljungblad, 2018; Aspelin & Persson, 2018). Båda begreppen har liknande betydelse men med olika fokuspunkter och i denna studie benämns det därför som relationell pedagogik.

3.4 Hem- och konsumentkunskap

I ämnets syfte beskrivs att “[u]ndervisningen ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin initiativförmåga och kreativitet /.../” (Lgr11, 2019). Om elever ska kunna ta initiativ och vara kreativa i, bland annat, klassrumsmiljön är det relevant att se på ledarstilen hos läraren. En kreativitets- och initiativförmåga skapar oftast inte sig själv, utan kräver att läraren är aktiv i klassrummet och känner sina elever och bejakar ett öppet klassrumsklimat, detta för att kunna främja deras lärande. Lgr11, (2019) beskriver att “[s]kolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära.” (s.9), vilket även styrker vikten av ett öppet klassrumsklimat. Även Gíslason och Löwenborg (2013) menar att ledarstilen hos pedagogen bör anpassas efter elevernas mognad och klimat i klassrummet. För läraren kan det däremot vara svårt att veta vilken ledarstil som är mest relevant för olika elever; ett problem som kan lösas med relationell pedagogik.

Det är många som förknippar hem-och konsumentkunskap med matlagning och bakning vilket inte är märkligt eftersom salens utformning innehåller ett antal kök, för att representera en miljö likt hemmets (Hjälmeskog & Höijer, 2019b). Eleverna ska lära sig, och få ta del av, att skapa en riktig måltid som sedan kan användas i det vardagliga livet (Benn, 1996a). Uppgifter som har koppling till sammanhang utanför skolan kallas autentiska uppgifter och har som avsikt att skapa ett konkret syfte för elever, samt bidra till en större delaktighet och motivation (Skolverket, 2020a). Vidare är matlagningen en stor del av ämnet men med betoning på att den blir utgångspunkt för att reflektera över områden som hälsa, ekonomi och miljö (Hjälmeskog & Höijer, 2019b). Ytterligare aspekt av matlagningens roll i ämnet är att den möjliggör kunskap-i-handling, som innebär att teori och praktik sker i symbios och inte som skilda delar (Molander, 1996, refererad i Hjälmeskog & Höijer, 2019a). Matlagningen skapar tillfällen för eleverna att utveckla sina motoriska och hantverksmässiga färdigheter, samtidigt som de främjar sina socioemotionella kompetenser (Benn, 1996b). Det framgår att det är ett ämne som behandlar stora områden av elevers framtida vardag, ändå är hem-och konsumentkunskap, enligt Skolverket (2020b), skolans minsta ämne då ämnet har 118 timmar undervisningstid i jämförelse med, exempelvis ett annat praktiskt ämne, bild som har 230 timmar.

Lärarens roll i ämnet är att vara en handledare till elever som förväntas ta ansvar över sitt lärande, men utmaningen är att alla elever inte har samma skicklighet och vissa behöver bli mer handledda än andra (Palojoki & Pipping Ekström, 2019). Det kan vara ett problem att elever förväntas ta ansvar över sitt eget lärande, då många elever antar att läraren ska agera som kunskapsgivare. Förväntningen kan grunda sig i att lärarens roll förr i tiden, i stor mån, var att läraren är expert och elever förväntas lyssna. Det kan därmed bli förvirrande för elever om läraren inte tydligt förklarar för eleverna vilka förväntningar det finns på dem. Å andra

sidan behöver elevgrupper olika ledarskap, i likhet med Gíslason och Löwenborg (2013) ovan, vilket kan försvåra arbetet för läraren som måste anpassa sin undervisning efter klassen.

3.5 Etiska aspekter i forskning

Etiska aspekter inom forskning handlar om forskarens relation till arbetet som, till exempel, kunskapsintresset (Vetenskapsrådet, 2021). Forskaretik är att överväga etiska aspekter: ärlighet om sin forskning och att ha ett öppet klimat, respekt för deltagare och forskningskulturen, ansvar för att främja en god forskningssed och tillförlitlighet i metoden för ett resultat av god kvalitet. Vidare är det centralt att främja en god forskningssed för att finna en balans mellan dessa olika etiska överväganden. Om en forskare inte tillgodoser de etiska aspekterna och i stället, till exempel, undanhåller resultat eller missbrukar sin position, kallas det för oredlighet. En forskare som arbetar på det sättet kan ställa till stor skada för samhället när forskningen inte är äkta. Vetenskapsrådet menar vidare att det därför är viktigt att forskare är tydliga med att informera och skriva om de etiska aspekterna gällande sin forskning, för att möjliggöra för läsare att ta ställning till äktheten i densamma. I likhet med vetenskapsrådet är ett resonemang att det är viktigt att analysera de etiska aspekterna av artiklarna i den här forskningsöversikten, för att kunna skapa en bild om forskarna har tagit hänsyn till aspekterna i sin forskning. Kunskapen om de etiska aspekterna har möjliggjort en djupare analys av artiklarna och då de behandlar mänskliga relationer i centrum är det centralt att resonera kring ämnet, för att förhindra att forskarnas personliga tankar genomsyrar forskningen.

4 Metod

I följande avsnitt redovisas tillvägagångssättet för hur artiklar har analyserats och valts inför den systematiska forskningsöversikten. En systematisk forskningsöversikt innehåller olika kriterier som måste uppfyllas. Artiklarna som inkluderats i den här systematiska forskningsöversikten är alla primärkällor och de som analyseras i resultatet är markerade med en * i referenslistan.

4.1 Datainsamling

Efter att ha synliggjort problemområde och formulerat syfte valdes relevanta sökord ut som ringar in ämnesområdet. Databaserna som sökorden söktes i var Education Collection-ProQuest, ERIC- ProQuest, Taylor & Francis Online, EBSCO- Education research complete och EBSCO-ERIC (se bilaga 1). Databaserna valdes utifrån att alla är inriktade på pedagogisk forskning och därmed täcker in temaområdet. Slutliga resultatet blev tio artiklar där 1 är från EBSCO- Education research complete, 7 ifrån Education Collection-ProQuest, 1 från Taylor & Francis Online och slutligen 1 från ERIC-ProQuest. Förutom sökorden som använts för datainsamling av artiklarna har kravet varit att artiklarna är peer-reviewed. Detta

innebär att artiklarna är godkända och granskade av andra forskare inom området (Bryman, 2011).

4.1.1 Pilotsökning

I uppstarten av arbetet med forskningsöversikten gjordes en pilotsökning där sökorden var: “*relational pedagogy*”, *adolescent**, *pupil**, *teach** och *learn**. I de första pilotsökningarna framgick att en relationsbaserad undervisning kunde sammanställas i ett flertal olika begrepp. Vid sökning på svenska, norska och danska uppkom noll resultat. Begreppen översattes då till engelska med sökorden *relational pedagogy*, *relational teaching* och *the pedagogy of relationships*. Sökning med kombination av exempelvis *relational pedagogy* AND *pupil* OR *adolescent* gav för få antal artiklar därför valdes att endast använda någon av: *relational pedagogy*, *relational teaching* och *the pedagogy of relationships* som sökord (se bilaga 1). Tack vare att sökorden innehåller begreppen “teaching/pedagogy”, som har koppling till skolsammanhang, behövde inte fler sökord kombineras för att få fram en riktning mot forskning i skolan.

4.1.2 Sökord

Efter att ha läst böcker och artiklar om ämnet inför bakgrunden, framkom det att begreppet relationell pedagogik hade fler benämningar. I nästa sökning användes därför vidare begrepp och de slutliga sökorden blev; *relational pedagogy*, *relational teaching* och *the pedagogy of relationships*. Olika databaser gav olika sökresultat och några av artiklarna framkom som dubletter och exkluderas därefter, medan andra artiklar blev exkluderade eller inkluderade utefter läst abstrakt (se bilaga 2).

4.2 Inklusionskriterier

Då det inte finns en stor mängd forskning inriktad på relationell pedagogik och ämnet hem- och konsumentkunskap, har artiklar med flera perspektiv valts att analyseras. Analysen har berört allt från funktionsvariationer till andra åldrar och andra elevkategorier än den först tänkta, det vill säga hem- och konsumentkunskap i grundskolan. Vi har använt följande inklusionskriterier:

- Vetenskapliga artiklar eller doktorsavhandlingar som är peer-reviewed för att säkerhetsställa att texten är granskad,
- Artiklar och doktorsavhandlingar skrivna på svenska, norska, danska eller engelska och
- Forskning mellan 2010 och 2022 som behandlar ämnet relationell pedagogik.

Att använda artiklar som behandlar flera olika perspektiv har möjliggjort att en generell bild av den relationella pedagogiken har kunnat skapas för att generera en uppfattning om ämnet. I diskussionen har sedan den generella bilden och kunskapen kunnat appliceras mot ämnet hem- och konsumentkunskap.

4.3 Exklusionskriterier

Alla artiklar som inkluderas ska, till exempel, vara primärkällor, det vill säga vetenskapliga och skrivna av samma person som genomfört undersökningen av artikeln eller rapporten och vara kvantitativ eller kvalitativ (Axelsson, 2012; Kristensson, 2014). Därför har vi exkluderat följande:

- Böcker/tidningsartiklar/debatter/forskningsöversikter/interventionsstudier,
- Artiklar och doktorsavhandlingar som saknar relevans och koppling till skolsammanhang

4.4 Kvalitetsgranskning

Alla artiklar i forskningsöversikten har blivit kvalitetsgranskade utifrån mallen i bilaga 3. Kvalitetsgranskningen innehåller 17 frågor där artiklarnas kvalitet värderas utifrån ja- och nej frågor. Resultatet av granskningarna presenteras i bilaga 4, i kolumnen längst till höger. Vid varje svar med "ja" gavs ett poäng och den totala summan räknades sedan ihop. Då frågorna i kvalitetsgranskning innefattar många olika slags vetenskapliga artiklar, såsom kvalitativa, kvantitativa och interventionsstudier, kunde inte alla frågor appliceras på vår forskningsöversikt på grund av tidigare nämnda exklusionskriterier. Det resulterade i att artiklarna i vår forskningsöversikt som max kunde få 14 poäng i stället för 17. (Se exkluderade frågor i bilaga 3 markerade med *). Poängen representerar vilken vetenskaplig kvalitet som artikeln grundar sig på och ju högre poäng desto bättre resultat i form utav en högre vetenskaplig kvalitet.

Efter kvalitetsgranskningen bedömdes artiklarna ha en hög reliabilitet och vara värda att ta upp i resultatet och analyseras i diskussionen. Då nästan alla artiklar benämner mänskliga relationer i centrum var det svårt att se om forskarna tänkt på de etiska aspekterna av forskningen, men då alla artiklar passerats igenom våra inklusions- och exklusionskriterier där det, bland annat, var centralt att de var peer-reviewed, fattades beslutet att de var godkända för forskningsöversikten.

4.5 Databearbetning

Den stegvisa processen i uppsatsskrivande av forskningsöversikt innebär, bland annat, att systematiskt granska artiklar (Kristensson, 2014). För att sammanställa och granska artiklarna skapades därmed en artikelöversikt (se bilaga 4). Artikelöversikten möjliggör för läsaren att erhålla överskådlig information om artiklarna. Översikten innehåller författarens namn, publikationsår, design, syfte, metod, urval, slutsats samt kvalitetspoäng. De valda artiklarna togs fram genom att gemensamt leta i databaserna och sedan, vid artiklar med relevans till ämnet, delge delar för att väcka intresse hos varandra. Om båda tyckte att rubrik och sammanfattning av artikeln verkade väsentliga för syftet gjordes en första granskning i gallringsprocessen. Vi letade efter struktur som: inledning, metod, resultat, (analys) och diskussion (IMRAD). Det slutade med att vi fann 10 artiklar som uppfyllde inklusions- och exklusionskriterierna, hade IMRAD-struktur och bestod av en metod som var kvalitativ.

Artiklarna delades upp på hälften för att läsas och efter det presenterade vi relevanta delar och resultat för varandra. Detta för att effektivisera och möjliggöra för en mer djupgående granskning.

Genom analysering av artiklarna framkom teman med relevans för syfte och frågeställningar. Detta presenteras i resultatet nedan. De teman som framgår är att relationell pedagogik innefattar många parametrar såsom klassrumsklimat, elevens syn på lärare och lärandet, vad som händer utanför skolan, lärarkompetens och organisationsformer. Då alla teman som framkommit behandlar frågor om skolsammanhang går de in i varandra och kan ibland vara svåra att skilja åt. Delar av resultatet kan därför placeras under flera av de olika underrubrikerna.

5 Resultat

I det här kapitlet presenteras de olika resultaten från artiklarna och ställs mot varandra vad gället likheter och skillnader. Den relationella pedagogikens betydelse för elevers lärande presenteras, vidare hur den kan komma att synas både i och utanför klassrummet samt hur eleverna ser på deras lärare. Slutligen presenteras vilka egenskaper och förutsättningar lärare behöver besitta för att kunna arbeta med den relationella pedagogiken där, bland annat, stödet från ledning synliggörs.

5.1 Elevers lärande i relationell pedagogik

I granskningen av de valda artiklarna framkom teman inom den relationella pedagogiken som: klassrumsklimatet, elevernas syn, lärarens förutsättningar samt situationen utanför skolan. Teman analyserades och likheter samt skillnader dem emellan berörs i nedanstående rubriker.

5.1.1 I klassrummet

Ett bra klassrumsklimat främjar lärandet bland elever då de känner sig rättvist bemötta av läraren (Young m.fl., 2013). Vidare kommer de elever som upplever läraren som en person som skapar en trevlig stämning i klassrummet också i större mån uppleva läraren som en bra person, och därmed acceptera lärarens handlingar. Lärarens handlingar kan i sin tur påverka så att oförutsägbara händelser i klassrummet elimineras (Aspelin & Jonsson, 2019). Lärare ska därför planera sina lektioner för att undvika att oväntade händelser inträffar som dels kan vara svårt för läraren att hantera, men kan även leda till att respekten bland elever minskar. Fortsatt menar författarna att det är viktigt att om oväntade händelser uppstår, i form av krockar i relationer, att läraren besitter "verktyg" för att skapa positiva relationer, och därmed ett positivt klassrumsklimat. Samarbetsövningar, uppföranderegler, riktlinjer, lärandemål och utvärderingskriterier är några exempel på verktyg som läraren kan använda för att ge elever exempel på vilket beteende som förväntas av dem och förutsättningar för att trivas med varandra.

Den individuella relationen mellan varje elev och lärare är också central att belysa för att kunna se till ett rättvist klassrumsklimat. En lärare, som anstränger sig för att skapa ett gott klassrumsklimat, kommer att få elever som är aktiva i klassrummet (Young m.fl., 2013; Reeves & Le Mare, 2017). Även elever har flera parametrar som de väger in i sin uppfattning om lärare: hur läraren tilltalar eleverna, för diskussioner i klassrummet och vilka förväntningar som läraren har på eleverna (Young m.fl., 2013; Knoster m.fl., 2020). Läraren kommer även kunna utmana eleverna att arbeta mer om den känner sina elever, då den vet var den enskilda individen befinner sig i sin proximala utvecklingszon (Young m.fl., 2013; Reeves & Le Mare, 2017).

Som lärare, i en relationell pedagogik, är det viktigt att förstå sammanhanget mellan kommunikation och klassrumsklimat för att på så sätt kunna främja det (Aspelin, 2017). Ett exempel är dialogdagar, som innebär att lärare och elever i smågrupper diskuterar förberedda frågor för att på så sätt få tillfälle att interagera med varandra (Asghar, 2016). Dialogdagarna främjar relationen mellan lärare och elev eftersom det skapar tillfällen att utmana normer som är vanligt förekommande i skolan. Det kan sedan leda till att främja elevens framtida lärande i klassrummet, då eleven och läraren känner sig mer bekväma med varandra. Vidare är det även viktigt att läraren arbetar för att inspirera, stödja och involvera eleverna i deras utbildning genom kommunikation, då det stärker ett relationsbyggande mellan lärare och elev (Knoster m.fl., 2020). Det läraren kommunicerar ut till sina elever, i form av verbalt eller icke verbalt, påverkar direkt eller indirekt eleverna och klassrumsklimatet (Nilfyr m.fl., 2021; Aspelin, 2017). När läraren börjar prata uttrycker läraren att hen vill att eleverna ska lyssna och visa att de ska ha förstått det etablerade kommunikationssystemet (Aspelin, 2017).

När relationen mellan lärare och elev fungerar bra finns det fall där de verkar som viktiga stöttepelare i ungdomars liv för att elever ser upp till sina lärare och har respekt för dem (Jones & Deutsch, 2011). Personliga relationer underlättar inläringen vilket blir viktigt för elever som sedan kan komma att möta farliga situationer, då eleverna lättare kan ta till sig informationen som är central för att hantera en sådan situation, tack vare den individualiserade undervisningen som en relation ger (Knoster m.fl., 2020). För att bygga goda relationer var det viktigt för ungdomarna i studien av Jones och Deutsch (2011), att läraren antingen var relativt nära i åldern eller att lärare hade ett ungdomligt sätt som kändes nära för eleverna. En organisationsform som underlättar skapandet av goda relationer menar författarna är fritidshemmet, eftersom det där finns mycket utrymme för informella möten. Det är också viktigt i relationskapandet att lärare ser sina elever, vilket kräver både informella och formella möten med elever samt deras vårdnadshavare (McDonald m.fl., 2013). Sett till egenskaper hos läraren som elever prioriterar är tydlighet, relevans och kompetens viktiga (Knoster m.fl., 2020). Sammanfattningsvis är relationer mellan lärare-elev viktiga därför att de sedan fungerar som grunden för ungdomarnas engagemang och utveckling, som läraren sedan kan använda i sin undervisning (Jones & Deutsch, 2011).

5.1.2 Elevers syn

Dialogdagar, eller informella lärandemöten, är en kraftfull metod för relationsskapande i

skolan eftersom elever får chans att vara på ett annat sätt än vad de är vana vid i skolsammanhang, där lärare ofta är expert och elever lyssnar (Asghar, 2016). En elev säger i en intervjun, som Asghar (2016) tar upp i sin studie, att hon verkligen uppskattade dagar av att interagera med sina lärare eftersom hon kände sig behövd och sedd. Dessa dagar kan å andra sidan vara utmanande, då lärare och studenter kanske inte är vana vid att “umgås” på detta informella sätt utan mer formellt, som citatet visar:

[t]here was also a feeling that dialogue days are somewhat nebulous, that they sit outside the comfort zone of work that tutors and students normally do together. It is as though they have to learn to be together in a different way. (Asghar, 2016, s. 439)

En framgångsrik metod för att förstå elever, enligt Mcdonald m.fl (2013), är att fundera kring anledningar till varför eleven gör på ett visst sätt, något som kräver engagemang och vilja från lärarens sida.

5.1.3 Utanför skolan

Föräldrar till barn som går i en skola med relationsbaserad undervisning menar att det är viktigt att lärarna är kunniga och erfarna, ger ett professionellt stöd och känner barnen och familjerna väl (Blackburn, 2016). Lärare som arbetar med relationell pedagogik främjar relationen med föräldrar och deras barn vilket sedan bidrar till utveckling och ett livslångt lärande. Även lärare som engagerar sig i sina elever utanför skolan främjar lärandet, då eleverna skapar sig en annan slags relation till läraren som framställs som mer mänsklig (Reeves & Le Mare, 2017). Den nya relationen kan sedan märkas även i klassrummet tack vare den mer djupgående relationen mellan elever och lärare, då informella och formella möten med elever samt deras vårdnadshavare är betydelsefulla för relationsskapandet (Mcdonald m.fl., 2013; Reeves & Le Mare, 2017). Goda relationer till elever och deras familjer är viktigt för att ha en undervisning av hög kvalitet där lärandet främjas (Mcdonald m.fl., 2013).

5.2 Lärares förutsättningar och egenskaper

För att kunna arbeta med en relationell pedagogik menar de verksamma lärarna i studierna av Blackburn (2016) och Reeves och Le Mare (2017) att det är viktigt att hela arbetslaget arbetar på samma sätt och tillsammans. Lärare som har arbetat med en relationell pedagogik känner sig vidare mer trygga i sin lärarroll och mer benägna att stå fast vid sin åsikt (Reeves & Le Mare, 2017).

En annan förutsättning är praktikplatser i samhällsbaserade organisationer då de gav blivande lärare möjligheter att utveckla en större förmåga att se elever i sin helhet, för att kunna förstå deras agerande lättare, som ger möjlighet till att synliggöra mångfald inom grupper (Mcdonald m.fl., 2013). Vidare är dessa förmågor betydelsefulla för att utveckla ett

relationellt lärarskap; varför det är centralt att blivande lärare får möjlighet, och flera chanser, att öva på detta. För att exemplifiera när det är centralt att tillämpa förmågan att se elever i sin helhet, som Mcdonald m.fl., (2013) tar upp i sitt resultat, nämner de ett scenario. Ett händelseförlopp förklaras där en klass ska på klassresa till en sjö. Eleverna badar och när de ska gå upp är det en pojke som vägrar. Denna pojken har ett rykte om att vara en "bråkstake". Sandra, en praktikant, tänkte ett steg längre och försökte förstå pojkens situation och varför han gjorde som han gjorde. Det ledde till att hon använde sig av sin relation till eleven genom att prata till honom på spanska, elevens modersmål, som resulterade i att pojken gick upp från vattnet.

De gånger som den relationella pedagogiken däremot inte fungerar är de gånger som lärarna är trötta eller stressade och därmed inte kan ta ett steg tillbaka och se över situationen (Reeves & Le Mare, 2017). Författarna menar att det därför är viktigt med ett stöd från hela lärarkåren och arbetslaget för att kunna stötta varandra samt bidra till elevernas socioemotionella utveckling. Utvecklingen främjas genom att, till exempel, besöka varandras klassrum för att få en mer öppen skola och inblick i hur kollegor arbetar.

När läkarstudenter själva får skapa deras drömlärare visade det sig att de alla prioriterade tydlighet, relevans och kompetens medan egenskaper som självsäkerhet hamnade längst ned i prioritetsordningen (Knoster m.fl., 2020). För lärare inom en relationsbaserad pedagogik är det även prioriterat att de är effektiva och snabba i sin kommunikation med kollegor och familjer, är villiga att lyssna, vänta och anpassa sig efter olika situationer samt är engagerade i eleverna och deras familjer (Blackburn, 2016; Knoster m.fl., 2020). För lärare är det lika viktigt att besitta en social kompetens som en akademisk för att kunna anpassa sin undervisning till den enskilda eleven (Reeves & Le Mare, 2017). Vidare menar författarna att för att arbeta med relationell pedagogik krävs att alla lärare arbetar tillsammans och även får stöttning från sina kollegor och ledning, för att på så sätt kunna arbeta ihop med föräldrar och elever mot det gemensamma målet.

Dialogdagar är också en av förutsättningarna för relationell pedagogik men kräver en viss typ av organisationsform, där informella möten mellan lärare och elever prioriteras för att de ska få chans till att inleda relationer (Asghar, 2016). Vidare är en utmaning i den relationella pedagogiken att kursplaner för varje ämne inte utgår från dessa kriterier med att bygga relationer, utan snarare är grundläggande utifrån hela skolans läroplan. Fortsättningsvis menar författaren att relationell pedagogik kräver vissa förutsättningar men erbjuder därmed lovande undervisning av hög kvalitet och det är viktigt att det finns förutsättningar för att undervisa på detta sätt.

6 Diskussion

Under den här rubriken presenteras tre olika delar, metoddiskussion, resultatdiskussion samt slutsatser och implikationer. I metoddiskussionen diskuteras tillvägagångssättet för att få fram artiklarna och dess relevans i förhållande till forskningsöversikten. Kvalitetsgranskningen

analyseras djupare och forskarnas etiska dilemman diskuteras för att kunna analysera alla aspekter av forskningen. I resultatdiskussionen diskuteras de olika teman som framkom i resultatet och dess koppling till bakgrunden och syftet med forskningsöversikten. Den relationella pedagogikens betydelse för hem- och konsumentkunskap diskuteras samt förhållandet till elevers lärande. I slutsatser och implikationer nämns, bland annat, vilket inflytande den relationella pedagogiken kan få på undervisningen och förslag ges på vidare forskning inom ämnet.

6.1 Metoddiskussion

Som framgår i metoden valdes en sökstrategi som var fåordig och olika sökord kombinerades alltså inte. En fåordig sökstrategi kunde användas tack vare att sökorden var begrepp som "relational pedagogy", relationell pedagogik, som har koppling till skolsammanhang och därmed redan har en riktning mot forskning i skolan. För vår forskningsöversikt var det en fördel att använda en sökstrategi som gav många resultat, då vi inte ville begränsa en viss del av den kunskap som finns inom området. Å ena sidan kan den breda sökningen framstå som spretig, då flera och varierande perspektiv valdes i analysen. Med en bredare sökning och artiklar som behandlar olika perspektiv av den relationella pedagogiken framkommer å andra sidan, en större bild av området vilket är fördelaktigt för att förstå begreppet och hur den kan anpassas till hem- och konsumentkunskap. En styrka i forskningsöversikten är därmed det breda spannet av artiklar som genererar en mer generell bild som den enskilda läsaren sedan kan applicera, oavsett yrke och ålder på målgruppen.

En annan faktor som är central att belysa är att artiklarna har olika ursprungsland. Vi ser det som en styrka att de har olika ursprungsland, då vårt syfte är att undersöka fältet om relationell pedagogik och inte att betona hur det ser ut i ett visst land. Det är också en styrka att forskningsöversikten belyser flera olika skolsammanhang i olika länder, eftersom det ger en större bredd och utvidgad undersökning av pedagogiken. Ytterligare en fördel med att ha artiklar från olika länder är att fler perspektiv synliggörs då den relationella pedagogiken, enligt Aspelin och Persson (2018), har fokus på mänskliga relationer i centrum. En slutsats är att det därför alltid kommer att se olika ut beroende på vem ledaren är och var i världen den befinner sig. Eftersom pedagogiken har fokus på människor är det viktigt i forskningsöversikten att tänka på de etiska aspekterna av användandet samt i den forskning som här analyserats. Om etiska aspekter inte tas hänsyn till kan de leda till oredlighet med en stor skada på samhället som följd (Vetenskapsrådet, 2021). Som ledare och brukare av den relationella pedagogiken är det även viktigt att vara kritisk mot sig själv för att synliggöra ifall några av eleverna blir annorlunda behandlade, på grund av lärarens personliga åsikter. De mänskliga relationerna i centrum kan alltså vara både en styrka och en svaghet. Å ena sidan en styrka då det i ett skolsammanhang möjliggör en individualiserad undervisning, å andra sidan en svaghet då lärarens fördomar och åsikter kan komma att färga lärarens beteende.

Enbart två av de tio valda artiklarna har tydliga rubriker som belyser etiska dilemman, något som försvårat arbetet med att analysera forskningen. På grund utav att forskarna inte alltid

tydligt synliggör om de har tagit hänsyn till etiska dilemman i framtagandet av materialet, har också ett lägre poäng angivits vid kvalitetsanalysen. Kvalitetsanalysen var en del av processen i att systematiskt granska artiklarna, likt Kristensson (2014) förklarar är en del i uppsatsskrivande av en forskningsöversikt.

I bilaga 3 visas 17 frågor där tre av frågorna markeras med * för att visa på att de frågorna inte ingår i kvalitetsanalysen för denna forskningsöversikt, eftersom de berör interventionsstudier och kvantitativa studier som exkluderats i exklusionskriterierna. Det är därmed endast 14 frågor som varit utgångspunkt inför kvalitetsanalysen. Vid första anblick av poängskalan (se bilaga 4) kan det skapa intrycket av att ett flertal artiklar, som ligger till grund för resultatet, bedöms ha relativt låg kvalitet. Hälften av artiklarna har bedömts under tio poäng, då författarens perspektiv inte tydligt framkommit samt då artiklarna inte har ett nyanserat resonemang om dess bakgrund för den kvalitativa forskningsmetoden. Resultatet som framgår i alla artiklar har, trots det, bedömts av god kvalitet, eftersom det svarar mot forskningsöversiktens syfte och är tydligt beskriva. Det är en svaghet att författarens kunskapsintresse är tämligen dolt, då det är en betydelsefull aspekt i forskningsetiken, något som även det har genererat en lägre poäng. De artiklarna, med relativt låga poäng, hade dock andra styrkor såsom att deras resultat hade en god koppling till syftet. Det blir här en fråga om etiska överväganden mot relevans. Om vi i stället valt artiklar där forskaren har ett nyanserat resonemang om sin relation för uppgiften men sämre koppling till forskningsöversiktens syfte, hade det också kunnat ses som en svaghet, det handlar alltså i den frågan om överväganden där olika dilemman får vägas mot varandra.

6.2 Resultatdiskussion

Resultatdiskussionen belyser olika aspekter av resultatet där, bland annat, styrkor och svagheter med artiklarna analyseras i förhållande till varandra, och syftet med forskningsöversikten diskuteras. Elevers lärande diskuteras och förutsättningarna som läraren behöver för att kunna arbeta. Avslutningsvis beskrivs kopplingen till hem- och konsumentkunskap och hur den relationella pedagogiken kan appliceras i ämnet.

6.2.1 Styrkor och svagheter ur ett elevperspektiv

En tolkning av resultatet är att det finns en stark koppling mellan ungdomars lärande och den relationella pedagogiken. Det är flera olika aspekter som ungdomars lärande främjas av, men en stark återkommande faktor är hur betydelsefull en god relation mellan lärare och elev är för lärandet (Young m.fl., 2013; Reeves & Le Mare, 2017; Asghar, 2016; Knoster m.fl., 2020; Jones & Deutsch, 2011; Blackburn, 2016; Mcdonald m.fl., 2013). I bakgrunden framgår att relationen har en central roll för lärandet, då den är en byggsten för att färdigheter och förmågor ska få möjlighet att växa fram (Aspelin & Persson, 2018). En parallell kan dras till Vygotskijs sociokulturella teori, då Säljö (2017) betonar interaktion som en viktig grundpelare för lärandet. Å andra sidan har den sociokulturella teorin inte särskilt stor betoning på kvaliteten av interaktionen, utan bara att den är central för lärandet. En slutsats är att den relationella pedagogiken därför kan anses som en utveckling av den sociokulturella

teorin, eftersom den också betonar socialt samspel, men har ett mer djupgående perspektiv i det sociala samspelet och interaktionen. I Lgr11, (2019) framgår att utbildningen i den svenska skolan ska individanpassas för varje elevs behov och förutsättningar, men hur ska det bli möjligt utan att beakta ett relationellt förhållningssätt? Den relationella pedagogikens styrka är att relationer står i centrum vilket underlättar en individanpassad undervisning, i likhet med läroplanen. Det visar på varför det framöver kan vara ett arbetssätt som bör präglade lärares planering.

En svaghet med pedagogiken är att det, som elev, kan upplevas orättvist i klassrummet ifall läraren låter sina personliga tankar präglade undervisningen. När relationen är grunden i klassrummet krävs ett klimat där alla elever känner sig lika mycket värda, något som är viktigt att som lärare ha i åtanke vid användande av pedagogiken. Ifall lärarens och elevernas fördomar återspeglas i klassrummet blir det svårare att applicera pedagogiken, ytterligare ett hinder, och det är viktigt att läraren får en egen utbildning i hur den relationella pedagogiken bör och kan appliceras i skolsammanhang.

I ämnen som behandlar ett praktiskt perspektiv kan det vara viktigt att elever känner sig bekväma och trygga om det skulle uppstå situationer som är farliga. Knoster m.fl., (2020) får fram i sitt resultat att läkarstudenter möter farliga situationer i sin utbildning och att det då är extra viktigt att studenterna har en personlig relation till läraren, för att förhindra att något allvarligt händer. Med hjälp av en individanpassad undervisning, som relationell pedagogik ger, kan ett mer tryggt klassrumsklimat skapas. Hem- och konsumentkunskap är ett ämne som kan liknas med en läkarutbildning då det även där finns moment som blir farliga om det inte hanteras rätt, till exempel knivhantering eller varma spisar och ugnar. Om eleverna inte respekterar sin lärare, eller att läraren inte kan individualisera sin undervisning för sina elever, kan det uppstå otydligheter i kommunikationen som kan leda till direkt farliga situationer. Ett exempel på när kommunikationen och relationen blir viktig för respekten visas i McDonalds m.fl (2013) resultat, i situationen där Sandra interagerar med en elev på hans modersmål och eleven därför lyssnar. Återigen synliggörs den relationella pedagogiken och dess koppling till elevernas lärande och hur viktigt det är att både lärare och elever anstränger sig, för att skapa relationer som gynnar det livslånga lärandet.

6.2.2 Organisationsform och stöttning för lärare

En annan tolkning utifrån resultatet är att förutsättningar, som kollegiet och tid för informella samtal med elever, är betydelsefulla för att den relationella pedagogiken ska få utvecklas. Det framgår också i resultatet att relationsskapande, som gör att eleverna känner sig sedda, krävs för att utföra denna typ av pedagogik (McDonald m.fl., 2013). Vidare framgår det att det för lärare är lika viktigt att besitta en social kompetens som en akademisk, för att kunna anpassa sin undervisning till den enskilda eleven (Reeves & Le Mare, 2017). Det kan styrka resonemanget om att ett salutogent ledarskap är ett ledarskap som många elever efterfrågar hos sina lärare. En av styrkorna i hem- och konsumentkunskap är att det är ett ämne som har starkt samband till elevernas hemmiljö (Hjälmeskog och Höijer, 2019a). Detta starka samband kan med fördel användas för att skapa autentiska uppgifter, som enligt Skolverket

(2020a) innebär att dilemman utanför skolan är utgångspunkt i undervisning för att skapa ett konkret syfte. När lärares syn präglas av den salutogena teorin, kan det innebära att uppgifter som läraren ger till sina elever är av autentisk karaktär. Det kan sedan leda till att elevers förmåga att bli självständiga ökar, som gynnas av det salutogena ledarskapet, då eleverna blir mer trygga i att utföra handlingar i vardagen.

Ett annat resonemang är att lärarens roll i skolan, och det ledarskap som krävs, förändras utifrån vilken läroplansteori som präglar skolan och dess organisation. Som framgår i bakgrunden, och är en pågående debatt i samhället, har skolans organisationsform en stark koppling till vad den omringas av enligt Säljö (2017), vilket också påverkar förväntningarna på läraren. När kognitivismen präglade synen på lärande medförde det att lärares didaktik innehöll uppgifter som var faktabaserade och skulle repeteras för att fastna i långtidsminnet (Säljö, 2017). Ett resonemang är att vi än idag kan se att det finns spår av kognitivismen i skolan, då många lärare tycker att "repetition är kunskapens moder". Men vad ska repeteras och varför? Det är säkert många elever som ställt sig den frågan, men om läraren i stället har som intention att lära elever att bli självständiga, liksom det salutogena ledarskapet, kan den frågan också tänkas bli besvarad av sig själv.

Dagens skola som ska präglas av ett individperspektiv, liksom Skolverket tar upp i läroplanen (Lgr11, 2019), ställer också andra krav på läraren och dess roll än tidigare. Hur ska lärare göra för att förstå alla elever och därmed kunna individanpassa sin undervisning? En slutsats är att den relationella pedagogiken är ett ledarskap som underlättar det, men för att få möjlighet att skapa en didaktik som utgår från en relationsbaserad undervisning krävs det att lärare är engagerade och att skolans organisationsform är uppbyggd för att främja en sådan pedagogik.

6.2.3 Skolans minsta men största ämne

Ett resonemang är att den relationella pedagogiken är en viktig del av lärandet i all undervisning, men kan komma att bli extra synlig i hem- och konsumentkunskapen då Molander (1996) menar att undervisningen präglas av kommunikation och kunskap-i-handling (refererad i Hjälmeskog & Höijer, 2019a). Resultatet berör inte relationell pedagogik i förhållande till ämnet hem- och konsumentkunskap eftersom syftet med forskningsöversikten var att undersöka om relationell pedagogik generellt, och inte för ett specifikt ämne inom skolan. En indirekt koppling kan ändå tydas då pedagogiken genomsyrar hela skolan, oavsett ämne. En styrka med hem- och konsumentkunskap, i förhållande till den relationella pedagogiken, är att ämnet har ett klassrum som är utformat med, bland annat, köksenheter (Hjälmeskog & Höijer, 2019b). Denna utformning öppnar upp för många möjligheter som främjar kommunikation och relationsbyggande då uppgifter ofta går ut på att elever i grupp ska lösa olika problem, för att på så sätt skapa en ny dimension för lärandet. Vidare framgår i resultatet att dialogdagar verkar för relationsbyggande men kräver en organisationsform som möjliggör detta (Asghar, 2016). Dialogdagar, som aktivitet, möter utmaningar då kursplanerna för varje ämne inte utgår från kriterier med att bygga relationer, utan är snarare grundläggande utifrån hela skolans läroplan. En annan viktig aspekt i

resonemanget är att beakta hem- och konsumentkunskap som skolan minsta ämne sett till hur lite tid ämnet har till förfogande. Även om ämnet har lite tid finns ett rikligt centralt innehåll vilket indikerar att mer tid skulle behövas för att kunna uppfylla de mål som är satta. Ämnet är alltså både minst sett till tid, men störst sett till de förväntade målen. Ett resonemang är därför att om lärare i hem- och konsumentkunskap ska arbeta relationsbyggande för relationell pedagogik kan det innebära att annat inte hinns med. Å andra sidan är fördelen med ämnet att uppgifter kan skapas med dubbel funktion, dels för att fungera som kunskapsutvecklande, dels för relationsskapande.

En annan aspekt av att ha ett öppet klassrumsklimat i hem- och konsumentkunskap är för att kunna främja lärandet bland eleverna, något som även styrks i resultatet där Young m.fl., (2013) tar upp hur ett bra klassrumsklimat främjar lärandet. Författarna utvecklar vidare att klassrummet bör vara präglad av en trevlig stämning då det genererar i att eleverna ser läraren som en bra pedagog, en tolkning är att det är något som lärare kan dra nytta av. Ytterligare en dimension med hem- och konsumentkunskap är att kunskapskraven ligger nära elevernas hemmiljö, och den relationella pedagogiken främjar skapandet av relationer till eleverna så att läraren kan se till att undervisningen är relevant för elevgruppen.

En annan styrka i ämnet, i förhållande till utövning av relationell pedagogik, är att läraren har möjlighet till att röra sig fritt i klassrummet och möta eleverna i sitt lärande. Genom att möta eleverna i sin utveckling skapas möjligheten till att anpassa utbildningen efter den enskilda elevens proximala utvecklingszon, och på så sätt individanpassa undervisningen (Säljö, 2017; Young m.fl., 2013; Reeves & Le Mare, 2017). Den relationella pedagogiken möjliggör för läraren att arbeta utefter den proximala utvecklingszonen tack vare att den har en relation med sina elever, och på så sätt kan bidra till att elevens lärande fortsätter att utmanas och därmed utvecklas. Å andra sidan finns en svaghet med den relationella pedagogiken i hem- och konsumentkunskap då lärarna oftast har nästintill alla elever på skolan, och en personlig relation till alla elever kan upplevas som i princip omöjlig.

Eleverna förväntas ta ett eget ansvar över sin utbildning och läraren ska främst ses som en handledare (Palojoki & Pipping Ekström, 2019). Ett resonemang är att det för läraren kan vara svårt att möta alla elever med olika erfarenheter av eget ansvar. I ämnet hem- och konsumentkunskap kan, likt tidigare nämnts, dessutom farliga situationer uppstå där det egna ansvaret kan komma att bli ett direkt orosmoment. Den relationella pedagogiken kan då i stället vara en bra metod för läraren att ha med sig och använda, eftersom den möjliggör för läraren att känna sina elever och därmed veta vad för slags handledning de olika eleverna behöver. En slutsats är att det i alla dilemman som läraren möter, både i och utanför klassrummet, är viktigt att ha en god kommunikation till kollegor, ledning, elever och föräldrar. Kommunikationen främjar inte bara relationerna, utan ger även möjlighet till att stärka läraren i sin yrkesroll och stärka eleverna i att våga utvecklas då de känner sig sedda och bekräftade.

6.3 Slutsatser och implikationer

En av frågorna som ställdes i introduktionen var “ska lärare vara auktoritära eller en kompis till eleverna?”. Denna forskningsöversikt har förhoppningsvis bidragit med att skapa en större förståelse till varför lärarens och elevens kompisrelation är central. Forskningsöversikten har i bästa fall visat på att en relation likt en kompis mellan lärare och elever, inte är något som behöver innebära mindre respekt för läraren utan snarare tvärt om.

Syftet med forskningsöversikten var att sammanställa studier som undersöker relationell pedagogik i skolsammanhang med frågeställningar inriktade på elevers lärande och egenskaper och förutsättningar hos lärare, för att bredda perspektiv på lärares didaktik. En slutsats är att både lärare och elever kan dra stor nytta av den relationella pedagogiken, då den främjar ett öppet och rättvist klassrumsklimat samtidigt som lärarna känner sig mer trygga i sin lärarroll och eleverna får en mer individanpassad undervisning. I klassrummet är det viktigt att eleverna känner sig inkluderade och rättvist behandlade för att kunna lita på sin lärare men också utvecklas i sin utbildning. Ytterligare en slutsats är att den relationella pedagogiken främjar det genom att läraren har större möjlighet att se den enskilda individen i klassrummet. Relationell pedagogik, med dess synsätt att mänskliga relationer är i centrum, är inte bara främjande för lärandet i skolan utan breddar lärandet över gränser mellan skola och samhälle. Det finns fall där lärare fungerar som förebilder och stöttepelare för elever, vilket är värt att uppmärksamma för att sprida kunskapen om att lärarens roll inte bara är avgörande för ett ständigt lärande, utan även som vägledare för framtidens demokratiska medborgare.

Det krävs mer arbete med att etablera den relationella pedagogiken i dagens svenska skola. Vidare forskning skulle med fördel kunna bidra med konkret information om hur lärare bör arbeta med pedagogiken, för att på så sätt nå ut till fler skolor och då ha en chans till att etablera arbetssättet. I framtida undersökningar är det viktigt att forskarna synliggör de etiska dilemman som finns med relationell pedagogik, för att tillåta en så korrekt bild om ämnet som möjligt, en väsentlig och viktig del för framtida forskning. Mer vetenskapligt arbete är även nödvändig för att synliggöra sambandet mellan elevers lärande och den relationella pedagogiken som en framgångsfaktor för lärandet. Framtida vetenskapliga arbete skulle med fördel även kunna vara om hur lärare i hem-och konsumentkunskap, i svenska skolor, arbetar med relationell pedagogik. En frågeställning kan vara hur lärare skapar en undervisning som främjas av relationell pedagogik. Den vidare undersökningen inom ämnet bör beakta relationell pedagogik utifrån en kvalitativ metod där både lärare, elever, ledning och föräldrar blir intervjuade för att skapa en bredare, men även mer specifik bild av forskningsområdet. Med fler kvalitativa studier om lärande, med avstamp i relationer, skapas kunskap och en bredare etablering om hur lärare bör agera i klassrummet för att bäst gynna lärandet för alla elever.

Referenser

* Utgör artiklar i resultatet

* Asghar, M. (2016). Staff and student experiences of dialogue days, a student engagement activity. *Innovations in education and teaching international*, 53(4), 435-444. <https://doi.org/10.1080/14703297.2014.961505>

* Aspelin, J. (2017). We can Recite it in Chorus Now!: An Interactionist Approach to the Teacher-Student Relationship and Teachers' Relational Competence. *Classroom discourse*, 8(1), 55-70. <https://doi.org/10.1080/19463014.2016.1271991>

* Aspelin, J., & Jonsson, A. (2019). Relational competence in teacher education. Concept analysis and report from a pilot study. *Teacher development*, 23(2), 264-283. <https://doi.org/10.1080/13664530.2019.1570323>

Aspelin, J., & Persson, S. (2018). *Om relationell pedagogik*. Gleerups Utbildning AB.

Axelsson, Å. (2012). Litteraturstudie. I M. Granskär., & B. Höglund-Nielsen (Red.), *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso-och sjukvård* (s. 203-220). Studentlitteratur.

Benn, J. (1996a). *En undersøgelse af forhold, tilbud og muligheder i forbindelse med skolernes spisepause i dag. Fra fattige børns bespisning til sundhedspædagogiske projekter*. (Kost i skolen- skolekost, I) [Doktorsavhandling]. Danmarks Lærerhøjskole.

Benn, J. (1996b). *En undersøgelse af forhold, tilbud og muligheder i forbindelse med skolernes undervisning i kost og sundhed. Anvendt naturdag, frikadellesløjde eller sundhedsbiks?* (Kost i skolen- skolekost, II) [Doktorsavhandling]. Danmarks Lærerhøjskole.

* Blackburn, C. (2016). Relationship-based early intervention services for children with complex needs: lessons from New Zealand. *Journal of children's services*, 11(4), 330-344. <https://doi.org/10.1108/JCS-04-2016-0008>

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber.

Gíslason, B., & Löwenborg, L. (2013). *Läraren som ledare - ledarskapsutveckling för lärare*. Nypon.

Hjälmeskog, K., & Höijer, K. (2019a). HK-didaktik på läroplansteoretisk grund. I K. Hjälmeskog., & K. Höijer (Red.), *Didaktik för hem- och konsumentkunskap* (s. 49-66). Gleerup.

Hjälmeskog, K., & Höijer, K. (2019b). Inledning. I K. Hjälmeskog., & K. Höijer (Red.), *Didaktik för hem- och konsumentkunskap* (s. 9-20). Gleerup.

Hult, S. (u.å.). *Salutogenet ledarskap- en investering*. Hämtad 2022-03-25 från <https://www.salutogenes.se/artiklar.html>

* Jones, J. N., & Deutsch, N. L. (2011). Relational Strategies in After-School Settings: How Staff–Youth Relationships Support Positive Development. *Youth & society*, 43(4), 1381-1406. <https://doi.org/10.1177/0044118X10386077>

* Knoster, K., Goodboy, A., Martin, M., & Thomay, A. (2021). What matters most? A prioritization of medical students' preferences for effective teaching. *Communication education*, 70(2), 183-200. <https://doi.org/10.1080/03634523.2020.1841254>

Kristensson, J. (2014). *Handbok i uppsatsskrivande och forskningsmetodik för studenter inom hälso- och vårdvetenskap*. Natur och kultur.

Ljungblad, A.L. (2018). *Relationellt lärarskap - och pedagogiska möten*. Studentlitteratur.

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: Reviderad 2019. Skolverket. <https://www.skolverket.se/getFile?file=4206>

* McDonald, MA., Bowman, M., & Brayko, K. (2013). Learning to See Students: Opportunities to Develop Relational Practices of Teaching through Community-Based Placements in Teacher Education. *Teachers College Record*, 115(4), 1-35. <https://doi.org/10.1177/016146811311500404>

Molander, Bengt. (1996). *Kunskap i handling*. Bokförlaget Daidalos AB.

* Nilfyr, K., Aspelin, J., & Lantz-Andersson, A. (2021). Teacher-child interaction in a goal-oriented preschool context: A micro-analytical study. *Education sciences*, 11(11), 692. <https://doi.org/10.3390/educsci11110692>

Palojoki, P., & Pipping Ekström, M. (2019). Undervisning om hemmets praktiker. I K. Hjälmeskog, K., Höijer (Red.), *Didaktik för hem- och konsumentkunskap*. (s. 23-31) Gleerup.

* Reeves, J., & Le Mare, L. (2017). Supporting teachers in relational pedagogy and social emotional education: A qualitative exploration. *The international journal of emotional education*, 9(1), 85-98.

Skolverket. (2020a). *Autentiskt lärande kan motivera elever i naturvetenskap*. Hämtad 2022-04-11 från <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/autentiskt-larande-kan-motivera-elever-i-naturvetenskap>

Skolverket. (2020b). *Timplan för grundskolan*. Hämtad 2022-04-13 från

<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/timplan-for-grundskolan>

Steinberg, J. (Red.). (2013). *Ledarskap i klassrummet: Handbok för arbetsro och effektivt lärande*. Gothia.

Säljö, R. (2017). Den lärande människan - teoretiska traditioner. I U.P. Lundgren., R. Säljö, & C, Liberg. (Red.), *Lärande, skola, bildning - grundbok för lärare*: (s. 203-263). Natur & Kultur.

Vetenskapsrådet. (2021). *Etik i forskningen*. Hämtad 2022-03-30 från <https://www.vr.se/uppdrag/etik/etik-i-forskningen.html>

* Young, L. E., Horan, S. M., & Frisby, B. N. (2013). Fair and Square? An Examination of Classroom Justice and Relational Teaching Messages. *Communication education*, 62(4), 333-351. <https://doi.org/10.1080/03634523.2013.800216>

Bilagor

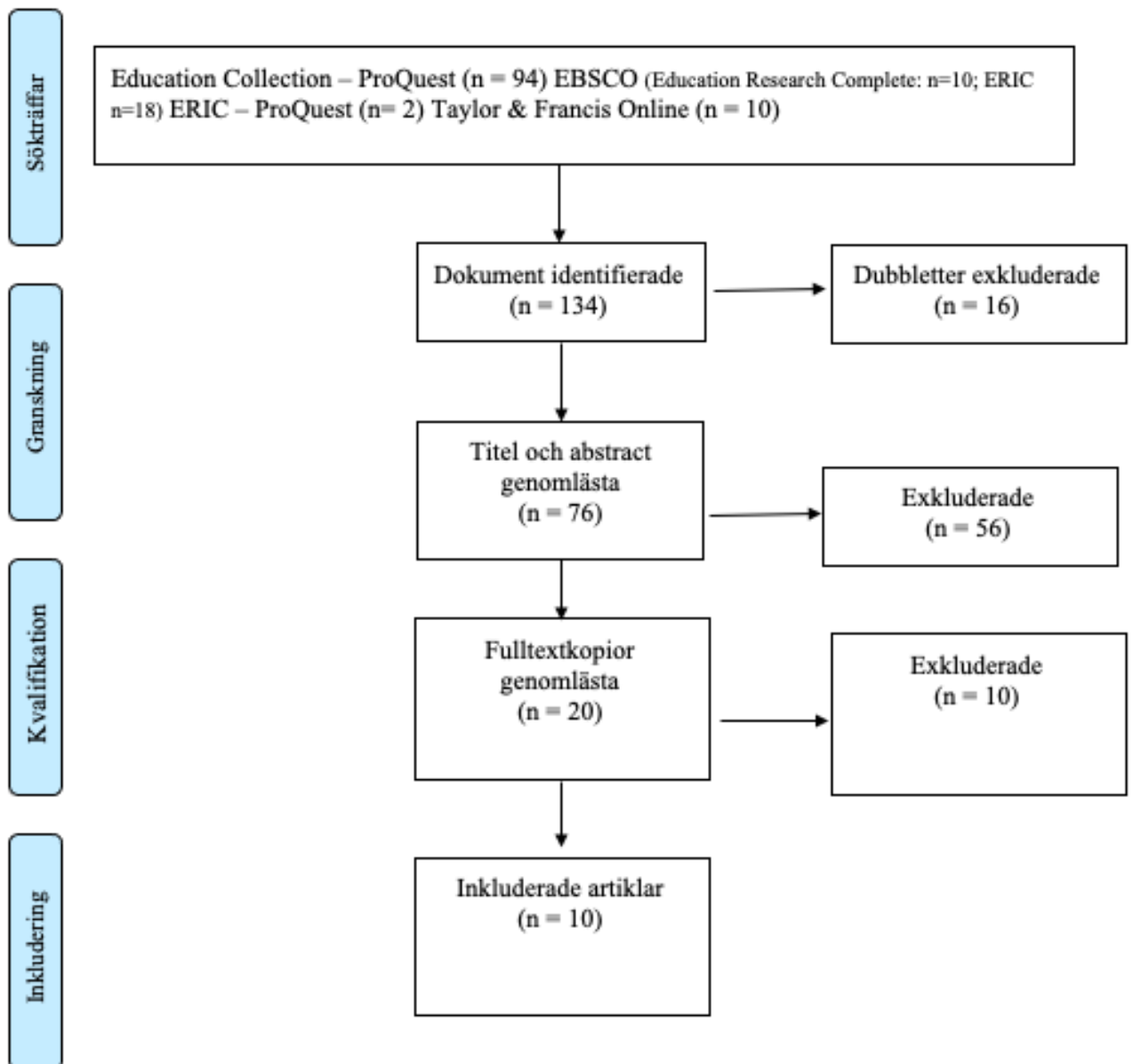
Bilaga 1

Tabell 1. Sökhistorik

Datum	Databas	Sökord/Booleska operatörer	Antal träffar	Lästa abstracts	Urval
18-02-22	EBSCO-Education research complete	“Relational pedagogy”, AND teach* OR learn, AND pupil* OR adolescent* (peer-reviewed, full-text, årtal)	5	5	1
18-02-22	ERIC - ProQuest	“Relational pedagogy”, AND teach* OR learn, AND pupil* OR adolescent*	2	2	1
21-02-22	Taylor & Francis Online	“Pedagogical relational teachership”	1	1	0
22-02-22	Taylor & Francis Online	Aspelin, Jonas	9	1	1
24-02-22	Education Collection - ProQuest	“Relational pedagogy”	21	10	2
28-02-22	Education Collection - ProQuest	“Relational pedagogy” AND adolescent* OR pupil* OR youth*	4	4	0
07-03-22	EBSCO - ERIC	“Relational pedagogy”	18	15	0
07-03-22	EBSCO - education research complete	“Relational pedagogy” AND adolescent* OR teenager OR young*	5	4	0
08-03-22	Education collection-ProQuest	“Relational pedagogy”	34	18	0
08-03-22	Education collection - ProQuest	“Relational teaching”	22	12	3
15-03-22	Education Collection - ProQuest	“Aspelin, Jonas”	13	4	2

Flödesschema Prisma 2009 Flow Diagram

Bedömningsmall för kvalitetsgranskning av artiklar

1. Är hypoteser, syfte och/eller eventuella frågeställningar klart beskrivna?
2. Är problemet och rationalen för studien tydligt beskrivet?
3. Är väsentliga begrepp definierade?
4. Kvalitativ artikel: Får vi kunskap om forskarens förförståelse/perspektiv?
5. Var urvalsstrategin lämplig med tanke på syftet?
6. * Kvantitativ artikel: Framgår det tydligt utifrån vilka grunder urvalets storlek bestämdes?
7. Är egenskaperna/karaktäristika hos de deltagare som ingår i studien tydligt beskrivet?
8. * Interventionsstudie: Är försökspersonerna randomiserade till interventionsgrupp(er)?
9. * Interventionsstudie: har interventionen (programmet/en ny form av undervisning etc.) som ska jämföras beskrivits tydligt?
10. Har studien använt en adekvat datainsamlingsmetod?
11. Har vilken typ av instrument som använts (ex enkäter, intervjuguider och observationsscheman) samt tillvägagångssättet vid datainsamlingen tydligt beskrivits?
12. Är den redovisade analysmetoden lämplig? De metoder som används måste vara lämpliga för data.
13. Har etiska aspekter beaktats?
14. Är de viktigaste resultaten av studien tydligt beskrivna?
15. Svarar resultatet mot syftet?
16. Har man tagit hänsyn till eventuella bortfall i resultatet? Om antalet deltagare som ”droppat av” (bortfallet) inte har redovisats, bör man svara att man är oförmögen att avgöra.
17. Är resultaten praktiskt relevanta?

Tabell 2. Artikelöversikt

Författare Publikationsår	Design	Syfte	Metod	Urval	Slutsats	Poäng
Asghar, M. (2016)	Fenomenologisk undersökning	Utforska om och hur dialogdagar främjar delade meningar mellan personal och studenter, och att informera framtida praktik.	Semi-strukturerade intervjuer som spelades in för att sedan transkriberas.	8 elever och 8 personal som sedan tidigare deltagit i dialogdagar.	Kommunikationsdagar är ett sätt att utveckla relationen mellan eleverna och lärare vilket är ett sätt att öka engagemang.	12,5/14

Författare Publikationsår	Design	Syfte	Metod	Urval	Slutsats	Poäng
Aspelin, J. (2017)	Shibutani concept - fokuserar på relationer mellan lärare och elev. Kvalitativ studie.	Undersöka hur relationen lärare-elev konstrueras genom icke-verbal kommunikation och diskutera implikationerna gällande lärares relationella kompetens i situerad undervisning.	Videoinspelningar som sedan transkriberas för att undersöka kommunikationen i slow-motion. Observationer av klassrumsklimat.	En ekonomilektion i en svensk högstadieskola. Störst fokus på en elev och hans lärare.	Den relationellt kompetenta läraren tar ansvar för sina egna handlingar, både som pedagog i ett konventionellt system och som en medmänniska i ett mellanmänniskt system. Olikt uttryckt innebär relationell inkompetens att överbetona ett system på bekostnad av det andra.	8/14

Författare Publikationsår	Design	Syfte	Metod	Urval	Slutsats	Poäng
Aspelin, J., & Jonsson, A. (2019).	Delvis empirisk i form av pilotstudie	Syftet med artikel är att bidra till pedagogisk forskning om relationell pedagogik i lärarutbildningen.	Deltagarna fick tre frågor att besvara utifrån tre korta autentiska videos. Videosarna innehöll någon form av dilemma för att deltagande lärare skulle kunna analysera hur läraren kan agera.	Bekvämlighe tsurval av en grupp förstelärare som går lärarutbildning för 4-6.	Deltagande lärarna var mer benägna att analysera, vad läraren i fallet hade kunnat göra annorlunda än interaktionen mellan lärare-elev.	9/14

Författare Publikationsår	Design	Syfte	Metod	Urval	Slutsats	Poäng
Blackburn, C. (2016).	Kvalitativ studie /fallstudie	Utforska föräldrars och yrkespersoners åsikter och uppfattningar om egenskaperna hos en relationsbaserad tjänst, som sätts in i tidig ålder, för barn med särskilda behov.	Intervjuer och observationer	39 deltagare varav 10 barn, 11 föräldrar och 18 yrkespersoner.	Föräldrarna uppskattade de kunniga yrkespersonerna som lagt tid på att lära känna barnen och deras familjer och som arbetade tillsammans med familjerna för barnets framsteg och aktivt deltagande i skolan.	13/14

Författare Publikationsår	Design	Syfte	Metod	Urval	Slutsats	Poäng
Jones, J. N., & Deutsch, N. L. (2011)	Kvalitativ studie	Utforska vilka relationsstrategier personal i fritidshem använder och hur de bidrar till ett positivt	Observation och semi strukturerade intervjuer	17 ungdomar i åldern mellan 12-18 år.	Personal använder strategier som fokuserar på relationsskapande, inkludering och relationsband med ungdomar. Relationerna blir grunden för ungdomars engagemang och	14/14

		utvecklings klimat.			främjar positiv utveckling.	
--	--	---------------------	--	--	-----------------------------	--

Författare Publikationsår	Design	Syfte	Metod	Urval	Slutsats	Poäng
Knoster, K., Goodboy, A., Martin, M., & Thomay, A. (2021).	Kvalitativ studie	Utforska läkarstudenters preferenser av lärare för en effektiv undervisning.	Deltagarna fick svara på frågor på en enkät online.	177 läkarstudenter varav 83 män och 94 kvinnor. Ålder mellan 21 och 41 år med medelålder på 25.09 år.	En relationell undervisning med omtanke och lyhördhet är mest viktigt för läkarstudenter i sin utbildning.	8.5/14

Författare Publikationsår	Design	Syfte	Metod	Urval	Slutsats	Poäng
McDonald, MA., Bowman, M., & Brayko, K. (2013)	Kvalitativ studie /fallstudie.	Undersöka vilka faktorer som påverkar kandidaternas benägenhet och förmåga att genomföra relationella undervisningsmetoder.	Intervjuer, observationer, fokusgrupper och oberoende enkäter. Det insamlade datamaterialet var 124 individuella semistrukturerade intervjuer, 3 fokusgrupper med lärarkandidater utanför fallstudien och enkäter. Detta för att undersöka möjligheterna inom CBO:erna och de situationella faktorer som formade dem.	12 lärarstudenter från mars 2008- maj 2011. Urvalet slutade med två lärarstudenter för en djupgående intervju.	Att se studenter är nyckeln till att bygga relationer med barn och deras familjer, grundläggande för undervisning ur ett social rättvis perspektiv och centralt för undervisning av hög kvalitet.	12/14

Författare Publikationsår	Design	Syfte	Metod	Urval	Slutsats	Poäng
Nilfyr, K., Aspelin, J., & Lantz-Andersson, A. (2021)	En mikroanalytisk studie	Undersöka regleringen av interpersonella relationer mellan lärare och barn i en målinriktad svensk förskolekontext.	Videospelningar från en tidigare forskning på 267 minuter där 173 minuter valdes ut, där verbal och icke-verbal lärare-barn-interaktion ägde rum. Interaktionerna valdes sedan ut och analyserades där två valda videospelade episoder transkriberades och analyserades sekventiellt grundligt.	Sju lärare och 35 barn i åldrarna 3–6 år deltog.	Interaktioner reglerades genom ett informellt system av sociala bekräftelser där icke-verbala tecken på aktning spelade en stor roll. Interaktionen var inkluderad i en institutionell kontext som talade för en målinriktad undervisning samtidigt som förskollärarna försökte behålla den respektfulla och omtänksamma relationen mellan lärare och barn.	9/14

Författare Publikationsår	Design	Syfte	Metod	Urval	Slutsats	Poäng
Reeves, J., & Le Mare, L. (2017)	Kvalitativ studie	Undersöka tankar och erfarenheter hos 3 grundskollärare om relationspedagogik som ett sätt att stödja elevers positiva sociala, emotionella och akademiska utveckling.	Intervjuer med lärarna i första och sista mötet med studien. Lärarna fick skriva dagbok 1 gång i veckan för att dokumentera sina upplevelser där de inkluderade sina observationer och känslor om sig själva samt eleverna.	3 grundskollärare på skolor i en vit medelklassförort i västra Kanada. Varav 1 man och 2 kvinnor. Ålder var 35, 34 och 55.	En relationell pedagogik ger elever en större möjlighet till social-emotionell utveckling samt lärare större förtroende i sig själva för att tillgodose sina elevers behov. 7 teman om hur lärarna kände med relationspedagogiken lyfts: engagemang, tveksamhet, missade möjligheter, att överge relationell pedagogik, reflektioner om misstag, isolering och framgångar.	9/14

Författare Publikationsår	Design	Syfte	Metod	Urval	Slutsats	Poäng
Young, L. E., Horan, S. M., & Frisby, B. N. (2013).	Kvalitativ studie	Undersöka relationella undervisning sbudskap för att förstå dess positiva eller negativa inverkan på elevers uppfattningar om klassrumsrätt visa.	Studenterna fick skriva ned information om deras lärare och sedan svara på en enkät.	124 studenter från ett stort, privat universitet i mellanväster n. Varav 44 män, 77 kvinnor och 3 som inte ville ange kön. Medelåldern var 22.39 år.	För att skapa positiva uppfattningar om rättvisa är det viktigt att engagera sig i interaktioner med elever. Elevers frågor ska besvaras för att skapa en rättvisa i klassrummet mellan lärare och elev. En relationell undervisning är fordelaktigt för klassrumsrättvisa.	11/14